

מחנך: נכון מאד. והנה בקשר לעמודים וליים אעתיק לכם כאן חלק מאחת הקינות לתשעה באב (קינה לב). כשתאמרו את הקינות בתשעה באב הבא (אם לא יבנה בית המקדש עד אז) תיזכרו בפרק זה בספר מלכים:

נוי ים הנחושת, לעובדים לבושת, אויה...

סלתות ונסכים, מנו נחשכים, אויה,

ובועז וגם יכין, לארץ נשלכים, אוי מה היה לנו...

[סוף הקינה: תכן בזרת, תקבץ נפזרת, ישועה תהיה לנו.]

פרק ח. נושא ראשון. פסוקים א-ה.

הנושא: חנוכת בית המקדש.

מחנך: יש הבדל גדול בין דרכי בניין בית המקדש בירושלים על ידי שלמה לדרכי בניינו של המשכן. האם הרגשתם בזה? אם לא, עיינו קצת מי חסר כאן בכל העניין.

תלמיד: לא נזכר על פעולת העם. הכל נעשה על ידי שלמה עצמו. אין גם תרומות.

מחנך: זו הערה נכונה מאד. שלמה אינו משתף את העם. הוא אינו זקוק לתרומות. יש לו די כסף וזהב. יש לו די פועלים לעבודה. הוא אינו זקוק לנשים שתנדבנה לטוות יריעות ולעשות את מלאכת המחשבת (שמות לה כו). יש לו הכל בשפע רב.

תלמיד: אולי השתמש משה רבינו בנשים למלאכת הטוויה כדי להעסיק פחות ככל האפשר גברים החייבים בתלמוד תורה?

מחנך: זו הערה מעניינת. בכל אופן בניין המשכן היה מפעל של כל העם. לא כן בניין בית המקדש. העם ראה לפניו בית מוכן, מוקם על ידי המלך הגדול והחכם מכל אדם. יתכן כי זו היתה סיבה שהקשר של העם לבית המקדש הראשון לא היה חזק. רק זמן קצר לאחר הקמתו – עזבוהו רוב ישראל.

תלמיד: למה? איך זה אפשר?

מחנך: נלמד על כך בפרקים הבאים, זה היה אחד מחטאי ישראל הגדולים והאיומים. אבל עתה אנו עוסקים בחנוכת בית המקדש, ואל לנו להפריע את שמחתנו.

ראו את מי קרא שלמה לחנוכת המקדש ומי בא. עיינו יפה.

תלמיד אחד: הוא קרא את כולם, וכולם באו.

תלמיד שני: לא. הוא קרא רק את זקני ישראל ושאר ראשי העם, אבל באו כולם.

מחנך: נכון מאד. כך נראה ברור מן הכתובים. בפסוק א כתוב על האנשים שהזמין ובפסוק ב על האנשים שבאו. העם בא מעצמו בשמעו שהוקם בית המקדש וחונכים אותו, כולם רצו להשתתף בשמחה זאת.

תלמיד: למה לא הזמין שלמה את כל העם?

מחנך: כפי הנראה לא ראה נחיצות בזה. יש בתורה מצוה לבוא שלש פעמים בשנה לבית המקדש. שלמה ציפה שיקימו זאת, יבואו, יחוגו וישמחו, אבל לא ראה צורך להזמין את כולם לחנוכת בית המקדש. בכל זאת יתכן מאד כי עמוק בלב העם נשארה תלונה על שלמה, שבנה בעצמו את בית המקדש ועתה בא לחנכו בהשתתפות חלק מן העם בלבד. גם זה הצטרף להגדיל את הזעם ביום המרד.

תלמיד: איך זה ששלמה החכם עושה שגיאות כאלה?

מחנך: זה לא פגם בחכמת שלמה. זה אך מעיד שחכמת אדם אינה מושלמת, גם של הגדול ביותר, לרבות החכם מכל אדם יכול לטעות ולשגות.

תלמיד: למה לא שאל בנביאים?

מחנך: אתה צודק. לא נזכרו נביאים בכל האמור בפרקים אלו. כנראה לא ניתנה נבואה לנביאים בדברים אלו. רצה ה' שינסו ישראל לחיות לפי החכמה האנושית שלהם ועל פי התורה האלקית שבידם והרוח העליונה של שלמה. זוהי בעצם הדרך העיקרית של האדם, שה' נתן לו שכל, ולישראל נתן את התורה, די באלו כדי לחיות חיים צודקים ונכונים. נביאים נשלחים רק בעת מבוכה, כאשר אין ישראל מוצאים את דרכם לפי התורה ולפי שכלם. בגמרא נאמר כי אילו לא חטאו ישראל לא היו ניתנים להם נביאים. בתורה יש די, די עד מאד.

תלמיד: אבל רואים אנו שבכל זאת נכשלו?

מחנך: גם בזמן שהיו נביאים נכשלו. העיקר הוא המאמץ העצמי והזהירות על פי התורה והשכל. אם אין אני לי – מי לי? גם נביא לא יעזור.

נשוב לענייננו. ראו באיזה חודש היתה חנוכת הבית?

תלמיד: בירח האיתנים. איזה חודש זה?

מחנך: עיין ברש"י. היה זה החודש השביעי, הוא חודש תשרי. ראו אימתי נסתיים בניין בית המקדש?

תלמיד: בירח בול – הוא חשוון. אם כן המתין כמעט שנה.

מחנך: נכון. הוא נתן לעם זמן להתאסף. אבל יש פה שאלה אחרת ביחס לזמן חנוכת הבית. שימו לב, כמה זמן עבר ממה שאירע בתחילת פרק ו עד מה שכתוב בסוף פרק ז? זו שאלה

לא קשה אם מקדישים לה קצת תשומת לב. באיזו שנה התחיל בנין בית המקדש, באיזו שנה נסתיים, ועל אילו בניינים כתוב בפרק ז?

תלמיד אחד: בניין בית המקדש התחיל בשנה הרביעית למלכות שלמה.

תלמיד שני: הבניין נמשך שבע שנים.

תלמיד שלישי: אחר כך כתוב שבנה את ביתו ארבע עשרה שנה.

מחנך: נכון. אם כן אימתי היתה חנוכת הבית?

תלמיד אחד: בודאי, מיד לאחר שגמר אותו.

תלמיד שני: אבל על חנוכת בית המקדש כתוב לאחר הפרק המדבר על בנין הבית, בנין העמודים, הים ושאר הכלים. אולי היה זה לאחר גמר כל אלה.

מחנך: מאד יתכן כי החנוכה היתה לאחר גמר בית המלך, אשר כפי שלמדנו שבהנהגת בית המלך היה גורם המשפיע על קדושת בית המקדש, כי ממנו יוצא משפט וסדר לישראל. אם נגיד כך, אימתי היתה חנוכת בית המקדש?

תלמיד: רק לאחר עשרים ואחת שנה מתחילת בניינו.

מחנך: באיזו שנה למלכות שלמה?

תלמיד: את בית המקדש התחילו לבנות בשנה הרביעית. אם כן חנכוהו בשנת העשרים וחמש למלכות שלמה.

מחנך: זה קצת לא מסתבר. לפי זה נצטרך לומר שגם את בת פרעה נשא רק בשנת העשרים וחמש למלכותו, כי נישואיה היו בעת חנוכת בית המקדש. מאידך, אם נאמר שחנוכת בית המקדש היתה בשנת העשרים וחמש, נמצא כי בני ישראל באו לבית המקדש של שלמה רק כחמש עשרה שנה, עד מותו. בזה יובן יותר כיצד יכלו להיפרד ממנו בלב קל כל כך בעת המרד, כי לא הספיקו להתקשר אליו.

אך מסתבר יותר כי גם כאן יש לפרש את סדר הכתובים על פי הכלל של "אין מוקדם ומאוחר בתורה", וחנוכת הבית היתה מיד לאחר גמר הבניין של בית המקדש, אף כי נכתב על זאת לאחר מה שנכתב על בניין הבית.

תלמיד: האם אין סדר למסופר בתנ"ך? למה?

מחנך: בודאי שיש סדר. אולם אין הסדר לפי הזמנים, אלא לפי העניינים. תחילה סיים ירמיה לכתוב על מפעלי הבניין של שלמה בהר המוריה, על בניין בית המקדש ובניין בית המלך. אחר כך כתב על חנוכת בית המקדש ושאר פרטי מלכות שלמה.

הערה כללית: אפשר להקדיש שיעורים רבים לכל חלק וחלק מפרק זה, אולם אין כל אפשרות לכך במסגרת הלימודים. על כן יש ללמוד את רובו לפי פירוש המילים בלבד. בכל זאת הכרחי לשים לב לחלקים מסויימים, כדלהלן.

בכל אופן גם בשעה שמלמדים לפי פירוש המילים, יש לציין מה הנושא של הדברים, ולכתוב את הנושא על הלוח, או להדגיש את הנושא פעמים רבות אגב השיעור, כדי שיהיה ברור לתלמידים על מה לומדים.

פרק ח. נושא שני. פסוקים ו-ט.

הנושא: הכנסת הארון לקודש הקדשים.

אם יש זמן יעשה המורה סיכום על דרכי נדידתו של הארון מאז שנשבה על ידי הפלשתים. אלו הן תחנות דרכו: הפלשתים לקחו את הארון באבן העזר והביאו אותו אשדודה (שמואל א' ה א), משם לגת (שם ח), משם לעקרון (שם י), משם לבית שמש (שם יב), משם לקרית יערים (שם ז א), משם לבית עובד אדום הגתי (שמואל ב' ו י), ומשם לירושלים לאוהל אשר נטה לו דוד (שם ז יז). עתה העבירוהו לקודש הקדשים.

יש להדגיש במיוחד את פסוק ט, המציין שלא יעלה על דעת אדם שישנם בארון דברים נסתרים. אין בו דבר שאינו גלוי לעיני ישראל. היה צורך בהדגשה זו משום שהארון לא נפתח, כנראה, מעולם, כי גם להסתכל בו אסור.

פסוקים אלו יש ללמוד כאמור, בביאור המילים בלבד.

פרק ח. נושא שלישי. פסוקים ג-יג.

הנושא: השכינה שורה בבית המקדש.

פסוקים אלו יש ללמוד בביאור המילים בלבד, תוך כדי הדגשה שיש כאן לפנינו עניין נסתר, ואף כי כתוב עליו במילים אנושיות, אין הן מבארות לנו הרבה מה שאירע.

הדברים הרוחניים הם מציאות קיימת כמו הדברים הגשמיים, אלא שדרושים חושים מיוחדים לראותם. ישנם בני אדם הזוכים לראות דברים רוחניים. כך היה עם הכוהנים באותה שעה. הם ראו את בית המקדש מלא ענן קדוש, הם ראו כבוד ה' ממלא את בית המקדש (אפשר כי לא כל העם ראו את הענן). שלמה, שאף הוא ראה כל זאת, שמח להכריז כי אכן זכה בניינו שתשרה בו שכינה. כאן כדאי לשאול שאלה אחת, מה כוונתה של המילה "אז", למה דווקא "אז"?

אם לא יהיה תלמיד שידע להשיב על שאלה זו, יש להציע לתלמידים לקרוא פעם נוספת את הפסוקים יא-יג בפרק ו כדי להקל להשיב לשאלה זו.

תלמיד: שם נאמר תנאי בקדושת בית המקדש, ואפשר היה כי השכינה לא תשרה בו, אם מעשי שלמה יהיו לא כפי שהם צריכים להיות.

מחנך: נכון מאד. ובכן, האם עתה כבר מובן לכם למה נאמר כאן "אז"?

תלמיד: עתה ראה שלמה כי אכן זכה שתשרה השכינה בבית המקדש.

מחנך: נכון מאד. עתה יכול היה שלמה להכריז בשמחה רבה כי בנה בית לשכינה, ומעשי ידיו הם לרצון לה'. הנה השכינה שוכנת בבית המקדש... היתה לזה משמעות גדולה גם להלכה. לפני שהוקם בית המקדש מותר היה להקריב קרבנות בכל מקום. עתה נאסר לעשות כן. את כל הקרבנות צריכים היו להקריב רק בבית המקדש. בשיעור הבא נלמד את הדברים הנלהבים שנשא שלמה.

פרק ח. נושא רביעי. פסוקים יד-כה.

הנושא: שלמה מברך את עם ישראל.

מחנך: הברכה היא סוג של תפילה. המברך מביע את משאלות לבו שתבוא טובה על המבורך. ברכת שלמה היא תפילה גדולה על קיום מלכות בית דוד וקדושת בית המקדש. נלמד את הפסוקים בביאור המילים, ואני מבקש מכם לשים לב, להכין תשובה לשאלה: איזו חרדה מקנת בלב שלמה בזמן ברכה זו שבגללה הוא מאריך כל כך לברך? נקרא נא בעיון.

תלמיד: אני רואה שהוא מתפלל, ראשית כל, שירושלים תהיה העיר הנבחרת.

מחנך: נכון מאד. שם ירושלים לא נזכר בתורה. ירושלים נבחרה על ידי דוד על פי נבואת שמואל, כאשר נפגש עמו בניות (שמואל א יט יח). אקוה כי אתם זוכרים זאת ממה שלמדתם בספר שמואל.

(הערה **למחנך:** אם יש זמן, כדאי לבקש שהתלמידים ייזכרו היכן זה כתוב, אולם לרוב אין פנאי להאריך בכך).

שלמה ברוח קדשו הרגיש שההכרה בקדושת ירושלים עדיין רופפת בתוך ישראל, ולא כולם נלהבים כראוי מבחירתה. (אולי היו גם אנשים שלא האמינו בכל לבם שזה מפי ה' ולדעתם היה ראוי לבחור במקום אחר, שקל להגיע אליו יותר מאשר לעיר השוכנת בהרים הגבוהים.) אכן לאחר זמן קצר נעזבה ירושלים ונשארה במשך מאות שנים בירה של ממלכת יהודה בלבד.

כך הוא גם עם מלכות בית דוד, שלא כתוב עליה בתורה ונאמר עליה רק על ידי הנביאים שמואל (כאשר משח אותו, שם טז א) ועל ידי נתן (שמואל ב ז יב ואילך). הדברים טרם פשטו

כל כך בעם, כי ספר שמואל הושלם רק על ידי נתן בימי שלמה. גם במלכות בית דוד מרדו ישראל לאחר זמן מה. שלמה הרגיש בכך והתפלל לה' למנוע זאת.

מה עוד? שימו לב יפה לפסוק כ'.

תלמיד: הוא מדגיש שבנה את הבית לשם ה', אולי חשדו בו קצת שכוונתו אינה טהורה?

מחנך: גם זה מסתבר. מה עוד? שימו לב לפסוק כז.

תלמיד: הוא כאילו מטיל ספק אם אפשר שישב אלקים על הארץ.

מחנך: נכון מאד. אנו אומרים בקדושת השבת: "כבודו מלא עולם, משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודך". אמנם ה' הבטיח לנו: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה ח). זוהי הבטחה על אחד הפלאים הגדולים ביותר. שלמה חשש כי העם יפקפק אם אכן זהו הבית שעליו היתה הבטחה זאת. שלמה ידע כי רבים מהעם מטילים ספיקות במעשיו ומתנגדים להם. כמו כן זוכרים הם לו כי הוא בנה של בת שבע. אפשר שביותר תמהו עליו על זה שמדי שנה הוא נושא נשים חדשות. אף כי כוונתו של שלמה היתה להכניסן תחת כנפי השכינה, ולהגדיל את כבוד ביתו שהוא גם הגדלת כבוד ישראל, היו בודאי אנשים שחשדו בו שכוונתו אינן טהורות כל כך, כמו שהוא עד היום הזה (גם בגמרא ירושלמי סנהדרין פ"ה ה"ו נזכרה דעה כזו). תפילת שלמה לא נתקבלה בשלמותה. עשרת השבטים הכריזו, מיד לאחר מותו, שאין בית המקדש קדוש להם, כי הם לא בחרו בו ולא נתקיים בו התנאי הכתוב בתורה שיהיה המקום נבחר מכל השבטים. הם גם דחו את מלכות בית דוד לצערנו ולבשתנו. עוד נלמד על כך בעזרת ה'.

פרק ח. נושא חמישי. פסוקים כט-סא.

הנושא: בית המקדש כמקום תפילה ומקור לישועה ולעונש.

מחנך: בית המקדש נועד להיות מקום עליון שבו שורה השכינה, שמים על הארץ. כך הבטיח ה' לישראל. מה היתה חובת ישראל לעשות בתוך בית המקדש?

תלמיד: שם הקריבו קרבנות.

מחנך: אכן, אך לא רק קרבנות. בית המקדש היה פינה עליונה בעולם שנועדה לכל מיני התעלויות, התיחדויות והתקדשויות, וראשית כל – לתפילה. נעיין נא יפה בדברי שלמה על בית המקדש. התחילו בפסוק כט. מה נאמר בו?

תלמיד: שיהיו עיני ה' פתוחות לבית הזה.

מחנך: כל העולם הוא לנגד עיני ה'. אבל ישנם זמנים, מקומות, ואנשים, שה' מסתיר פניו מהם ואינו רוצה לעשות בהם שום דבר מיוחד מחוץ למה שנתן להם בהיבראם ומה שהם יכולים לקבל לפי חוקי הטבע שנקבעו בבריאה. כנגד זה ישנם דברים שה' מעניק להם טיפול מיוחד, שהוא מחוץ לחוקי הטבע והמהלך הרגיל. שלמה מתפלל שטיפול מיוחד זה ינתן לבית המקדש ולכל מי שיבוא אליו ויתפלל שם. בבואו לשם ירגיש כנמצא במקום עליון, כמו בשמים ממש, ויעמוד שם כעומד לפני ה'.

עתה שימו לב ונמנה יחד את העניינים ששלמה מפרט אותם כאן, שבהם יסייע בית המקדש לישראל. עיינו יפה יפה פסוק אחר פסוק.

תלמיד: שישפוט ה' את הרשע כפי מעשיו ואת הצדיק כפי מעשיו (פסוק לב).

מחנך: אמרת את הכתוב בסוף, ולא אמרת את הכתוב בתחילה. מה כתוב בפסוק לא?

תלמידים: לא מובן.

מחנך: שימו לב. תפילת שלמה שונה מכל התפילות. שלמה התפלל כמלך, כמי שממונה על הסדר בארץ. אין הוא מבקש מתנות חינוך. אם ה' נוהג רק בחסד ומעניק הרבה מתנות חינוך, דבר זה גורם לבני אדם שיתקלקלו, מפני שהם אינם צריכים לעשות שום דבר טוב כדי לקבל טובה מידי ה'. שלמה והשופטים השגידו יפה על המעשים בארץ, אבל תמיד יש מקרים שבהם אין בית המשפט יכול להשיג את החוטא. על כן מתפלל שלמה בחלק הראשון של תפילתו על העונות החוטאים האלו, ושלא יאריך להם ה' אפו.

תלמיד: למה מבקש שלמה שה' יעניש את החוטא רק אם האיש יתפלל, מן הראוי שיבקש שה' יעניש כל חוטא, ויהיה סדר בעולם?

מחנך: תפילה כזאת אי אפשר להתפלל. ה' קבע סדר של הנהגה לפי שלש עשרה המידות, הכתובות בספר שמות (לד ו-ז), ואנו אומרים אותן פעמים רבות בתפילותינו. לפי מידות אלה אין העונש בא מיד לאחר החטא. כל חוטא יכול לדמות לעצמו שלעולם לא יענש.

אין שלמה מבקש על שינוי כללי בסדר זה. אין שלמה יכול לבקש שינויים מסדר הנהגת ה', אולם הוא מבקש כי תפילה בבית המקדש תשנה את הנהגה כדי שיתגלה לעין כל מה גדול הוא ערכו של בית המקדש, וכי הוא שער השמים.

תלמיד: האם זה נאה לאדם להתפלל על עונש לחברו?

מחנך: בזה צדקת. זה לא כל כך נכון. המתפלל לפני ה' על עונש שיבוא על מישהו, חייב להיות הוא עצמו נקי מכל אשמה, שאם לא כן למה יעניש ה' את רעהו ואותו ינקה. אולם כאמור שלמה מתפלל כמלך האחראי לסדר בארץ, והוא רוצה בהעונש החוטאים.

עיינו להלן ותראו שאין בתפילת שלמה כל בקשה למתנת חינם. שלמה הוא איש המאמצים והוא אינו רוצה שמי שהוא יקבל דבר ללא מאמץ, כי אין לזה ערך. ראו על מה הוא עוד מתפלל.

תלמיד: אם ינגפו בני ישראל במלחמה.

מחנך: במה הוא מתנה את עזרת ה' במקרה זה?

תלמיד: ב"ושבו אליך והודו את שמך והתפללו והתחננו בבית הזה".

מחנך: נכון, רק אם יעשו כן. אם לאו – לא יושעו. חינם אל יתן ה'. מה הלאה?

תלמיד: אם תהיה בצורת, שיבואו לבית המקדש להתפלל וירד גשם.

מחנך: מה התנאי כאן?

תלמיד: "והתפללו אל המקום הזה והודו את שמך ומחטאתם ישובו".

מחנך: הנה אתם רואים את גישתו של שלמה לשכר ועונש. ראו באילו מילים בא זה לידי ביטוי, במה הוא מתבטא בצורה החריפה ביותר?

תלמיד: "ונתת לאיש ככל דרכיו אשר תדע את לבבו"...

מחנך: אבל יש גם יוצא מן הכלל, אשר שלמה מבקש שה' יסייע לו גם אם אינו מתקן את מעשיו.

עיינו יפה ותראו מי הוא.

תלמיד: הנכרי. עליו מבקש שלמה: "ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי"...

מחנך: אולי תסבירו למה?

תלמיד: מפני שאינו חייב במצוות.

מחנך: אבל גם לו יש מצוות, שבע מצוות בני נח, ויש לו תמיד די הרבה חטאים. עיינו בכתוב ותראו שיש נימוק אחר.

תלמיד אחד: מפני שאותו יש לקרב לה' וללמדו על קדושת בית המקדש.

תלמיד שני: אם יחכו עד שישוב בתשובה, זה לעולם לא יהיה.

מחנך: נכון. נסתכל יפה במילים של שלמה, "למען ידעון כל עמי הארץ את שמך ליראה אותך כעמך ישראל", זהו נימוק אחד, והנימוק השני "ולדעת כי שמך נקרא על הבית הזה אשר בנית". אם ה' יעזור לגוי הבא להתפלל לבית המקדש, דבר זה יקבל את פרסומו בעולם ותרבה אמונה בה' וכבוד לבית המקדש.

תלמיד: נמצא כי היהודי מפסיד.

מחנך: כן, יש זכויות גדולות לנכים יותר ממה שיש לבריאים, אף על פי כן כדאי להיות בריא ולא נכה... בכל אופן אתם רואים כי תפילת שלמה היא כוללת עד מאד. אפשר להאריך ולהאריך בה, בכל זאת נקצר ונסיים אותה בביאור המילים בלבד, מחוסר זמן.

פרק ח. נושא שישי. פסוקים סב-סו.

הנושא: השמחה הגדולה והבלתי צפויה שאי אפשר היה להפסיקה.

מחנך: נחזור על דבר שכבר למדנו עליו: האם שלמה הזמין את העם לחנוכת הבית?

תלמיד: הוא הזמין רק את ראשי העם, אבל באו כולם מפני שרצו לראות בגדולת ישראל וקדושתו.

מחנך: אילו ידע שלמה מתחילה שיבוא עם רב כזה, בודאי היה קובע זמן אחר, יותר נוח מהזמן שהוא קבע.

באיזה זמן בשנה התחילה חנוכת הבית?

תלמיד: בספר כתוב רק על החודש. היה זה בחודש תשרי.

מחנך: נכון. נראה מפסוק סה כי זה היה בסוף השבוע הראשון של חודש תשרי, בחמישי או בשישי בו. שלמה התכוון להתחיל בחנוכת המזבח לאחר ראש השנה, באופן שלקראת חג הסוכות יהיה בית המקדש מוכן לעולי הרגל, אולם העם זרם בהמוניו והשמחה הלכה וגברה. שמחה כזאת לא היתה מעולם בישראל. כל העם וגם שלמה וחכמי העם ידעו כי שעה כזאת לא תחזור עוד במשך מאות ואולי גם אלפי שנים. על כן הורו הלכה מפליאה בעינינו: באמצע ימי השמחה חל יום הכיפורים, והיו צריכים להפסיקה, בגלל הצום. אילו עשו כן, לא היה העם חוזר להתלהבותו הראשונה. הדאגה והחרדה מפני יום הכיפורים היו מבטלים את השמחה. ההזדמנות החד פעמית היתה עוברת ובטלה לבלי שוב עוד.

על כן הורו החכמים והנביאים שלא להפסיק את ההתרוממות הגדולה על ידי הצום, אלא להמשיך בשמחה. וכך עשו. הם המשיכו בשמחה עד סוף חג הסוכות.

תלמיד: זה קשה להבין. הלא זה חטא גדול שלא לצום ביום הכיפורים.

מחנך: אכן היו אז אנשים בישראל שלא היו מרוצים כל כך מזה וחששו שמא יענשו על כך. אבל משמים הודיעו להם שאין עליהם להצטער והפעולה שלהם רצויה לפני ה'. כלפי זה מכוונים הדברים בפסוק סו: "וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה'... כולם הבינו כי נהגו נכון."